

Politični pregled.

Državni zbor. — Teden dni že traja v poslanski zbornici jezikovna razprava, a konca jej še ne bo tako kmalu, kakor želi vlada. Tega ni samo kriva opozicija, ampak tudi desnica, katera pravi, da je njena dolžnost, odgovarjati na razne enunciacije. Vladi pa se zelo mudi, da voli zbornica čim prej jezikovni odsek in zato namerava okrajšati delegacijsko zasedanje kar se da, ter hitro po njem zopet sklicati poslansko zbornico. Nekaj časa je vlada celo mislila, naj bi državni zbor in delegaciji paralelno zborovali, a opustila je to misel ter se odločila za to, da 7. maja odgodi zasedanje, a zopet skliče zbornico, čim končata delegaciji svoje zasedanje.

Delegaciji. — Letos bodeta delegaciji zborovali v Budimpešti. Zasedanje se začne dne 9. maja, a trajalo bo po dosedanjih dispozicijah ministerstva samo 18 dnij. Pojasnili smo že enkrat, da je zborovanje delegacij v tem času popolnoma nezakonito, kajti prva naloga delegacij je, določiti prispevek vsake državne polovice k skupnim stroškom, tega pa delegaciji sedaj ne bodeta mogli storiti, ker za prihodnje leto še ni določena kvota. Ker bodeta delegaciji sklenili finančni zakon, v katerem ne bode določeno, koliko ima plačati vsaka državna polovica k skupnim potrebščinam, bo ta zakon očitno kršenje ustavnih določb.

Jezikovna razprava. — Ministerski predsednik grof Thun je otvoril razpravo o jezikovnih predlogih z dolgo izjavo, v kateri se je zavzemal za to, da naj zbornica izvoli poseben odsek, v katerem naj se skuša doseči porazumljenje mej strankami glede jezikovnega zakona, a če se doseže to sporazumljenje, potem da hoče vlada preklicati jezikovne naredbe. Dolej so govorili skoro sami Nemci. Debata je bila daleč jako plitva. Dovolj je, ako omenimo dvoje: Nemško opozicijske stranke izjavljajo sicer, da ne odnehajo od obstrukcije, dokler se jezikovne naredbe ne preklicajo, a iščejo vendar modus, kako bi mogle vstopiti v jezikovni odsek. Druga zanimivost je, da so kršč.-soc. na usta Lichtensteina se izrekli za nemški državni jezik, nemška kat.-ljudska stranka pa je po Dipauliju zahtevala preklic jezikovnih naredb.

Srbija. — Dne 4. junija se vrše volitve v skupščino. Voliti bo 196 poslancev, kralj jih pa imenuje na predlog vlade 64. Da je ob takem razmerju poslancev lahko dobiti vladi večino, je umevno. 64 glasov že ima, pridobiti jih ji je le še toliko in trdna je proti vsaki opoziciji. Posebno ob takem postopanju vlade kakoršno razvija sedaj pod poveljstvom nesrečnega razkralja Milana, bo vladi lahko zmagati. Brezdvomno bodo radikali, za katerim stoji večina naroda, ostali v manjšini ker vlada pritiska z vsemi mogočnimi sredstvi na njih voditelje. Volitve so indirektno t. j. voli se po volilnih možeh in izvrše se po celem kraljestvu na en dan.

Kreta. — Znano je, da je še vedno edini resni kandidat za guvernerja na Kreti grški princ Jurij. Močno se ustavlja tej kandidaturi Turčija in odločno jo podpira Rusija. Vsled nasprotstva Turčije, sta si prišla ta in Rusija precej v navskrižje. Sedaj je turški sultan premenil svoje mnenje. Sporočil je baje Rusiji, naj se izvrši imenovanje grškega princa guvernerjem na Kreti in hoče to imenovanje molče priznati, ako mu Rusija garantira njegovo teritorijalo posest v Mali Aziji in da se imenovanje izvrši tako, da ne bo prizadet ugled sultana in njegovega carstva.

Španjsko-amerikanska vojna. Predsednik Zjedinjenih držav Mac Kinley se je izrazil, da bode vojska kratka. Temu bi bilo lahko tako, ko bi bila vojska omenjena le na Kubo. Toda minolo bo že 14 dnij in vojska še ni prišla v pravi tek. To je umljivo, kajti Španjci imajo poleg Kube skrbeti še za obrambo drugih svojih otokov, bližnjih in daljnih. Ker je španjska mornarica vsled tega zelo porazdeljena, je s tem oslabšana njena moč. Vender imajo Amerikanci velik strah pred njo. Boje se pred vsem za svoje domače obrežje, ker

se sploh trdi, da je španjska moč odplula naravnost proti Ameriki. Da presenetijo Španjce, so Američani sklenili in že poskusili napade na razne španjske otoke. Precej močen oddelek je odplul tudi proti Filipinskim otokom v Vzhodni Aziji. Tu je prišlo minolo nedeljo tudi do prve bitke mej Španjci in Amerikanci. V Manilskem zalivu se je mej brodivoma vnela huda bitka, ki je trajala nekaj ur. Amerikanci, ki so bili močnejši, so popolnoma premagali Španjce. Dve španjski ladiji je požar uničil, jedna se je razletela, dve ladiji sta bili močno poškodovani, nekaj manjših ladij so pa morali Španjci potopiti, da niso prišle v roke Amerikancem. Znatno škodo imajo tudi Amerikanci; da si so premagali Španjce, vender niso zadovoljni z uspehom, ker njih namen je bil polastiti se manilskega pristana. To bodo pa le težko dosegli in le z morebitno pomočjo ondotnih prebivalcev, ki se utegnejo pridružiti Amerikancem in se upreti proti Španiji, s katero so nezadovoljni. Manila sama je dobro utrjena in ima močno posadko. Velik se more zvati moralen vspeh, katerega so dosegli Amerikanci s to zmago. Bojaželjnost in navdušenost za vojsko sta v Ameriki še bolj narasla, ob enem je pa zavladala velika potrnost in nevolja v Španiji. Prebivalstvo je razjarjeno in primerili so se veliki in nevarni izgredi. Vojaštvo je le z največjim naporom moglo razgnati demonstrante, katerih jezca se obrača proti ministerstvu in proti dimastiji. Demonstracije so bile dolgotrajne in tako očitno protidinastične, da je vlada sklenila razglasiti v Madridu obsedno stanje, katero se najbrž raztegne tudi na druge pokrajine, kajti tudi v drugih mestih se je pojavilo močno protidinastično gibanje. V gorah se zbirajo številna krdela revolucionarjev. Položaj je jako nevaren. Nevarnost je, da v celi španjski nastane revolucija. — Kubo so Amerikanci blokiral, to se pravi, zasedli naj-najvažnejša pristanišča in hočejo tako sestradati španjsko armado in Kubance, da se jim bodo z lepa udali. Na drugi strani pa hočejo Španjci izvabiti Amerikance na Kubo, da jih pograbi mrzlica in tako uniči. Če Španjci res z vso močjo napadajo amerikansko obrežje, bodo pač morali Amerikanci poklicati svoje ladije od Kube, da branijo domača tla. V tem času se bode španjska vojska na Kubi lahko opomogla. Če Španjecem ne bodo na Kubi delali ustaši preglavice, tedaj njih položaj napram Amerikancem ni to-li slab.

Obrtnija.

Osebni kredit po kranjski deželi.

(Spisal Ivan Lapajne.)

I. Splošne lastninske in pridobninske razmere.

Vojvodina kranjska, ki meri okoli 100 kvadratnih mirijametrov, je po največ gorata; gorenjska stran pripada že visokemu alpskemu gorovju, mej tem ko krije Notranjsko kras, Dolenjsko pa večinoma gričevje. Gorati del dežele obsega več kakor polovico nje površine; več kakor četrtnina dežele pa je hribovita, in le slaba četrtnina odpade na ravnino, ki obsega: ljubljansko barje, krško polje, gorenjsko dolino in še nekatere manjše druge doine. Cele površine je 95% produktivne zemlje, mej temi zavzemajo skoro polovico gozlovi; $\frac{1}{5}$ odpade na pašnike, $\frac{1}{6}$ na travnike in vrtove, $\frac{1}{8}$ na ralno zemljo, sposobno za plug; okoli $1\frac{1}{2}\%$ površine pa krijejo vinske gorice itd.

Dežela je povsem poljedelska ali agrikulturna dežela; kajti večina prebivalstva se ukvarja z različnimi

strokami poljedelstva, in le skromna manjšina dela in služi pri rudarstvu, industriji ali v kakem drugem poklicu.

Večjih poljedelskih podjetij je v deželi pač jako malo; saj je pa na Kranjskem vseh velikoposestnikov samo nekaj nad 100, in še med temi jih poseduje nekaj le večje kmetije. Nekaj velikoposestnikov, „grajščakov“, je seveda še vedno na Kranjskem, akoravno se je v zadnjih 40—50 letih, po 1848. l. namreč, marsikatero velikoposestvo ali „grajščina“ porazdelila in poprodala. Srednje velikih posestev bilo je pač še pred omenjenim letom precej, in danes obstoji iz njih večina dežele. Vender gredo tudi ta srednja posestva isto rakovo pot, kakor velika posestva. Tudi ti ljudje čim dalje bolj parcelirajo in poprodajajo, in v kratkem bomo mogoče lahko trdili, da so na njih mesta stopile, in to posebno na Notranjskem in Dolenjskem, majhne in prav majhne kmetije. Kje pač tiči vzrok temu rastočemu razdeljevanju posestev? Ako zgubi posestvo svojega dosedanjega lastnika, tedaj preide navadno, posebno v zapuščinah, celó v tuje roke; vender ne vedno. Iz jednega ali družega povoda, posebno če ima več dedičev, razdeli kmet svoje, že tako ne veliko posestvo: na ta način nastanejo potem iz jedne trdne kmetije male kočarije, tudi „kajžarije“ imenovane, ki so v malem številu bile že pred 1848. letom. Dostikrat pa je kmet prisiljen še pred smrtjo, v svojem interesu, svoje lepo posestvo razkosati: prej ali slej pride ali po slabi letini ali kaki drugi nadlogi v stisko, da mu zmanjka denarja. Sedaj pa naj plača davek, ali si nakupi živine itd. Vpraša se s čim? Poljskih pridelkov gosposka oblast ne jemlje, čaka tudi ne za kmeta ugodnejšega časa; izposoditi si denar, pa je bilo prejšnje čase težka stvar. V celi kranjski deželi je bil jeden sam zavod, ki bi mu morda ustregel, ali manjkalo je v tistih časih posredovalcev (cdvetnikov, notarjev); in tako je bil kmet prisiljen, storiti zadnji, za njegovo delovanje jako neugoden korak: odprodati jedno, dve parceli svojega posestva. — Pomanjkanje denarja v nujnih potrebah je bilo mogoče in marsikje še dandanes glavni vzrok poprodavanju, manjšanju večjih posestev. — Arondirana so posestva največ na Gorenjskem, pa tudi še nekatera na Notranjskem in gorenjem delu Dolenjskega. Najbolj parceliran pa je svet, kjer rase vinska trta, kakor v srednjem in južnem delu Dolenjskega in na Vipavskem, in posebno še v Beli krajini. — Jedno smemo z malim ponosom srečno imenovati za našega kmeta, da, kar ima, lahko po vsej pravici imenuje svojo last; najemnikov je izmed naših kmetov le jako malo, in če vzame kateri kako posest v najem, tedaj ima navadno tudi še nekaj, kar lahko imenuje svoje.

V soglasju s kakovostjo zemlje je gozdarstvo zelo razvito na Notranjskem in Gorenjskem. Živinoreja pri naša deželi še najbolj masten dobiček, ker se marsikatera živinica proda v sosedne dežele. Posebno se radi pečajo z odgojo mlade živine. Na Gorenjskem (v Bohinju in kamniškem okraju) napreduje mlekarija, mej tem ko se s pitanjem goveje živine pečajo le večji posestniki; s svi-

njami in prešiči pa so na najboljšem glasu Dolenjci, ki napravijo, posebno manj premožni, ž njimi dober in lahek dobiček; tudi kuretnino nosijo Dolenjci zelo pridno na trg.

Poljskih pridelkov (pšenice, rži in turšice) pridelava dežela komaj ali še ne, za domačo rabo; dovaža se žito z Ogrskega in Hrvatskega. S pridelki, ki igrajo v trgovini veliko vlogo (tabak in sladkorna repa), se pa kranjska dežela malo da ne nič ne ukvarja; z nasejanjem hmela so se napravili prvi poskusi v Savski dolini. Lanu se čim dalje manj vseje, če tudi so v prejšnjih letih s tem semenom napravili po mešetarjih vedno dobre kupčije; tudi konoplja se malo ceni. Vina je pač dežela prej, predno je nastopila trtna uš, jako veliko pridelala; vender se tudi tedaj vina ni spravilo veliko v trgovino, ker so je doma zelo čislali in zavživali. — Upati smemo po storjenih poskusih, da se v prihodnjem desetletju na novo zasade vsi uničeni vinogradi, in da se povrnejo, kar se vina tiče, nekdanji dnevi.

Rekli smo, da se le majhen del prebivastva peča z industrijo. Domače industrije je omeniti: naprava žime in žimnic, kakor tudi rešet iz konjske dlake (Stražišče pri Kranju), izdelovanje čipk v Idriji in okolici, slamnarija (v okolici Mengša in Kamnika), in posebno še industrija z lesom, takozvana „ribniška roba“. V manjši množini se izdeluje doma: sukno, koci, platno itd.

Večja industrijalna podjetja se nahajajo v Ljubljani, na Gorenjskem (za železo), v Idriji (za živo srebro in cinober), v Zagorju (za steklo) itd. v Litiji.

Vender Kranjsko, kar se tiče industrije, ne zavzema imenitnega mesta mej drugimi deželami.

Nekoliko številčk.

Človeški družbi je pred vsem potrebno zemlje, ker na njej rastejo za vsakdanjo hrano potrebna živila. Zemlja je in ostane tista dobra mati, ki nas siti, in zato je poljedelec v človeški družbi najvažnejši. Odkar se plačujejo davki v denarjih, začelo se je šteti, koliko rodovitne zemlje pride na kmeta, koliko na grajščake ali veleposestnike. Pri sestavljanju davčnih map so našli nekaj teh številčk. Te številke govore glasno, a veselega ne povedo ničesar.

V Avstriji tostran Litve, to je v deželah, ki so zastopane v državnem zboru, je okoli 800 davčnih okrajev. Mej njimi je samo 82 okrajev, kjer ni nobenega tako velikega posestva, da si bilo od njega 1000 gld. ali več zemljiškega davka plačati, pač pa je v vsakem davčnem okraju vsaj kako veleposestvo manjšega obsega. V 382 davčnih okrajih je več veleposestev; 40% vsega tega avstrijskega veleposestva ima v več davčnih okrajih svoj svet, 13% pa v več kronovinah.

Na Dolenjem Avstrijskem, na Češkem, na Moravskem in v Šleziji ni nobenega davčnega okraja, kjer bi ne